



Ára: 400 FORINT

79. évf. 8. szám 2024. május 1. Niszán 23. 5784

MEGHÍVÓ

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖSZÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

2024. április 16.

Sulyok Tamás:
Megrendített, amiket
apámról az elmúlt hetekben
hallottam

80 A holokausztra emlékezve,
miközben megrendülten
hajtunk fejet az áldozatok emléke
előtt, a jövőért érzett felelősségi
kinyilvánítjuk – jelentette ki
Sulyok Tamás köztársasági elnök
az Országházban a holokauszt ma-
gyarországi áldozatainak emléknapi-
ján, a magyarországi holokaust 80. évfordulójára alkalmából
tartott megemlékezésen.

A köztársasági elnök kiemelte:



Sulyok Tamás

csak akkor emlékezünk tisztelettel
és őszintén áldozattá vált honfitá-
sainkra, ha újra és újra „szembe-
sítjük magunkat a múltra néző, de
a mának és a jövőnek szóló” köte-
lességgel.

Sulyok Tamás azt mondta: az
ember mint olyan szent, és semmi-
lyen, sem vallási, sem származási,
sem világnezeti meggyőződése mi-
att nem ítélezhet egyik ember a
másik ember élete felett, egyik kö-
zösség a másik közösség élete fe-
lett.

A sérthetetlen emberi méltóság-
ba vetett meggyőződéssel és az eh-
hez társuló elhatározással tekin-
tünk az emléknapon egyszerre a
múltra és a jövőre – tette hozzá.

A köztársasági elnök szólt arról
is: 12 évvel a holokauszt után szü-
letett, és a családban azt hallotta,
hogyan soha senkinek nem ártottak.
Megrendítette, amit az elmúlt
hetekben a lassan 40 éve halott apá-
ja múltjáról elé tartak a nyilvános-
ságban.

Olyan korban nőtt fel ő és halt
meg az édesapja, „amikor a tette-
sek és az áldozatok egyaránt hall-
gatásba burkolóztak, legyen szó
holokausztról, szovjet katonák ál-
tal meggyalázzott lányokról, asszo-
nyokról, vagy 56-os sortüzekről” –
hangolta.

„Nem érte meg a rendszerváltást sem. Nem tudtam faggatni, így maradtak az ő elejtett szavai és hallgatásai, ma sem tudom már kérdezni. Abból tudok ítélni, aho-
gyan őt bő 30 esztendő alatt megis-
mertem. 45-ben szembesülhetett azzal a rémséggel, amit a holokauszt jelentett, s egy világ döllhetett össze benne. Számonra

így ér össze az elmúlt évtizedekben
hallott családi elbeszélésekkel. A
múltat, saját, személyes múltamat
is vállalva hajtok most fejet a
holokauszt valamennyi áldozatá-
hoz” – fogalmazott az államfő.

Jichák Hercog izraeli államelnök
videóüzenetben köszöntötte a meg-
emlékezés résztvevőit. Hangsúlyoz-
ta: a holokauszt a világtörténelem
legősítettebb fejezete, és az elkövetett
gonosztettek közül is kimagaslak a
magyarok ellen elkövetett bűntett
annak sebessége és akadálytalansága
miatt. Azt is mondta: hálás, amiért
Magyarország teljes felelősséget
vállalt kollaborációjáért a nációkkal,

Autonóm Ortodox Izraelita Hitköz-
ség elnöke szerint erősíteni kell a
zsidó közösségek biztonságát, érv-
enyt kell szerezni a gyűlölet-bűn-
cselekmények elleni törvényeknek,
és elő kell mozdítani a vallások és
kultúrák közötti párbaszédét.

Köves Slomó, az Egységes Ma-
gyarországi Izraelita Hitközség
(EMIH) – Magyar Zsidó Szövetség
vezető rabbija kiemelte: a 80. évfor-
duló alkalmából eljött az ideje, hogy
beszéljünk a leszármazottak
felelősségről is. A zsidó közösség
felelőssége – mondta Mózes V. köny-
vére hivatkozva –, hogy az életet vá-
lassza.

Magyarországon az Országgyűlés
2000. évi döntése szerint 2001-től
minden évben április 16-án tartják a
holokauszt magyarországi áldozatai-
nak emléknapot, arra emlékezve,
hogy 1944-ben ezen a napon
kezdődött a hazai zsidóság gettóba
zárása Kárpátalján. (MTI)

Mazsihisz elnök: Az egész
magyar nemzet felelős azért,
hogy tanuljon a
történelmünk ből

Tiszttelt Emlékező Gyülekezet!
Szomorúan és megilletődve állok
itt, az Országház felsőházi termé-
ben, itt, ahol minden zugot, falat,
padsort és ezt a szószéket is átitá-
tott a magyarság történelme. A
magyar történelem iszonyatos ré-
sze, ami több mint nyolc évtizeddel
ezelőtt itt játszódott le, ebben a te-
remben, ahol 1926-tól Szeged vi-
lághírű rabbija, dr. Löw Immánu-
el képviselte a magyar zsidóságot,
egészen 1940 októberig, amikor a
zsidótörvények alapján eltávolították
innen. Amikor 1944-ben a szegedi
gettóból deportálták, a hal-
dokló 90 éves tudóst Budapesten
kivehették az Auschwitzba tartó
marhavagonból, és így itt, magyar
 földön, szeretett hazájában halhat-
tott meg, nem úgy, mint sok száz-
ezer sorstársa, akit idegenben gyilkolt meg.

Megilletődve állok itt, ebben a
teremben, amely tanúja volt az an-
tiszemizmus tényezének, ami a
zsidótörvények létrejöttében öltött
testet, „jogsabályokban”, amelyek
nem ismerték sem a jogot, sem az igazságot, amelyek
megalázták, kifosztották, nyomor-
ba és a társadalom perifériájára
tasztították az ország zsidó polgá-
rainak százezreit. Oda, ahonnan a
„végső megoldástól”, a tömeggyilkosságtól már csak egy lépés vá-
lasztotta el őket, amit aztán ma 80
éve megették, megkezdődött a
népirtás! Ezen a napon erre a magyar
tragédiára emlékezünk.

Megilletődve állok itt, ebben a

teremben, amikor azokra a zsidó
felsőházi tagokra gondolok, akik
itt képviselték a magyar ipar, a
gépipar, a bányászat legjavát, akik
kiváló közgazdászok és jogtudósok
voltak, de mindez nem mentette
meg őket a deportálástól, a
halálmenettől, Auschwitzból. Nem
menekültek meg sem ők, sem to-
vábbi százezrek, akik ugyan nem
voltak felsőházi tagok, de amennyire
saját tehetségük és képessé-
gük ezt lehetővé tette, szorgos pol-
gárai voltak annak a magyar hazá-
nak, értékes, büszke tagjai annak

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének
5784. ijjár 4-én (2024. május 12-én) vasárnap 10 órai kezdettel
a Díszteremben tartandó közgyűlésre.

Nyitóima

Napirend:

- Elnöki beszámoló (előadó: dr. Grósz Andor)
- A Mazsihisz 2023. évi költségvetési zárszámadásának tárgyalása
- Az SZB állásfoglalása a Mazsihisz 2023. évi költségvetési zárszámadásáról (előadó: dr. Balogh Pál)

B) Felmentény megadása az ügyvezető igazgató és az elnök részére, vita és határozathozatal (előadók: dr. Kunos Péter és Paszternák Tamás)

3. A Mazsihisz tisztségviselőinek: ügyvezető igazgatójának, vezetőségi tagjainak megválasztása (előadó: Róth László)

4. A Mazsihisz Stratégiai Programja: tárgyalás és határozathozatal (előadó: dr. Németh Tamás)

5. A Gyulai Rabbiyház Projektjéhez kapcsolódó ingatlantilletőség átruházásának jóváhagyása (előadó: dr. Kilián Tibor)

6. Alapszabály mellékletek módosítása, a Mosonmagyaróvári Zsidó Hitközség megváltozott adatainak átvezetése

7. Alapszabály 45. §-ának módosítása Friedmann Tamás javaslata alapján, mely szerint a képviselői (küldötti) jogok ne csak személyesen, hanem meghatalmazott útján is gyakorolhatók legyenek

8. Különfélék
Záráma

A közgyűlés akkor határozatképes, ha azon a tagjainak több mint a fele jelen van.

Kérjük az i. t. küldötteket, hogy a napirenden szereplő témák fontosságára tekintettel jelenlétéükkel a közgyűlés határozatképességét folyamatosan megörizzi szíveskedjenek.

Dr. Grósz Andor
elnök

Dr. Kunos Péter
ügyvezető igazgató



Dr. Grósz Andor

országon, alig maradt közösség,
amely egy imát elmondhatna az áldozatokért, és a több száz zsinagóga
többségét téglánként hordták szét mohó kezek.

Minden ember érték, minden emberi élet szent és megóvásra érdemes. Vannak közöttünk olyanok, akik tehetségük, szorgalmuk, vagy csupán szerencsés sorsuk alapján több eredményt, sikert tudnak felmutatni. Vélik, az ő eredményeikkel mérjük egy nemzet sikerességét. Meggyőződésem, hogy Önöknek nem kell felsorolnom, hogy a magyarság, a magyar kultúra, a magyar irodalom, a magyar építészet, a magyar tudomány, a magyar gazdaság vagy a magyar sport milyen sokat köszönhet a magyar zsidóknak.

Szomorúan állok itt, mert ebben a teremben mondta el, saját elvezetőket megtagadva, a zsidótörvényeket támogató beszédeket a keresztenyegy húszának főpapjai.

A holokauszt után végül is valamennyi egyház önvizsgálatot tartott, és kifejezte megbánását a kirekesztésben játszott szerepe miatt.

Az önvizsgálatot, a történelem e tragikus fejezetének megértését, ma már segítik azok a nevelési programok, amelyek a teljes oktatási rendszerünk kitörölhetetlen részévé lettek, de mindenkinél, minden falunak és városnak, minden közösségnak, minden családnak önvizsgálatot volna jó tartania.

Tiszttelt Hölgyeim és Uram!

A Talmud szavai szerint: „A bűn nem öröklődik, a fiúk természet-

(Folytatás a 2. oldalon)



Keszler Gábor, a Magyarországi

2024. április 16.

(Folytatás az 1. oldalról)

szetesen nem felelősek az apák bűneiért, de képesek olyan érdemeket szerezni, amelyeknek dicséfénýből az apának is jut.” A mai nemzedékek nem felelősek a felmenők tetteiért, de nagyban felelősek azért, hogy a felmenők tettei ne ismétlődhessenek meg. Felelősek azért, hogy a múlt történeteitől őszintén tárgyal a következő generációk előtt.

Nyolcvan év elteltével már nincsenek itt azok, akik a tömeggyilkosságokat elkövették, egyetlen ma élő magyar sem felelős ósei tetteiért. De minden ma élő magyar felelősek azért, hogy a rémségek soha, semmilyen körülmenyek köztölt se ismétlődhessenek meg.

Minden ma élő magyar, az egész magyar nemzet felelős azért, hogy tanuljon a történelmükből, hogy felismerje, milyen erők, milyen lépések indították el és vitték végig a tragédiába torkolló úton. Különösen fontos ez ma, amikor lájtuk, hogy ismét magasra csapott a zsidóellenesség lángja. Félő, hogy ha a zsidók és a nem zsidók nem fognak össze a gyűlölet megfélezésére, akkor újra lángba borulhat nemsak a zsidó élet, hanem az egész civilizáció is. Most kell megmutatni, hogy a valóságban mennyit ér az a jól hangzó kifejezés, miszerint: SOHA TÖBBÉ. A társadalomnak most, az antiszemizmus erősödése idején kell bebizonítania, hogy tudja, mit kell tennie az ártatlanok méltóságának és életének megvédeéséért. Most kell bebizonítania mindenkinél, hogy nem habozik megtenni minden szükséget a kirekesztés és az antiszemizmus ellen. Ezt kell felismernie minden felelősen gondolkodó embernek.

Tiszttel Hölgyeim és Uraim!

Megilletődve állok itt Önök előtt, ebben a történelemmel áthatott teremben. Büszkén, mert a gyilkosok nem érték el céljukat, a zsidóságot nem tudták kiirtani, a magyarságból nem lehetett kitörni. Ma itt, ebben a teremben jelenlétéinkkel hirdetjük elődeink életét és szörnyű halálukat. Ha sokkal kisebb számban, de ma is élnek zsidók Magyarországon – és létezik virágzó zsidó közösségi élet. Akik elődeink életére törtek, elbuktak. S nézzenek csak körül a Rumbach-zsinagógában! Ahol pár éve az enyészet volt az úr, ott ma gyönyörűségesen felújított belső dicsőítő az Orókkévaló nagyságát és az emberi tetterő diadalát. Miképpen a Rumbach újraéledt, úgy éledt újra a magyar zsidóság, új zsidó közösségek jöttek létre, új zsinagógák nyíltak, zsidó intézmények létesültek, új szervezetek alakultak. Nyolcvan ével a holokaust után sem hevertük ki és soha nem is fogjuk kiheverni a vészkorszak által okozott veszteséget, de elmondható, hogy újra van virágzó zsidó élet Magyarországon, és vannak innen származó zsidó közösségek Izraelben, akik a két ország között élő láncszemet képeznek.

Ez különösen fontos most, amikor példátlan támadás érte Izraelt és a zsidó népet, amikor nyolc évtizeddel a holokaust után ismét ártatlanok vére hullik, amikor cselekmények és aggastyánok gyilkolnak meg vagy hurcolnak el ott-honaikból. Amikor az antiszemizmus lángja ismét magasra, példátlan magasra csap világzerte. Most kell ennek ellenállni, most kell ennek gátat szabni. Ennyit megtanultunk a történelemből.

Tiszttel Hölgyeim és Uraim!

Amikor itt állok Önök előtt, erőt ad, hogy úgy érzem, itt van mögöttem a vészkorszak során meggyl-

kolt nagyanyám, nagyapám, és további 43 rokonom. Melletttem pedig itt állhatna több tízezer hittestvérem, mögöttük a saját megőlt csalátagjaikkal. És itt állhatnának, minden tiszteletünkkel és örök hálánnal övezve, az embermentők is, a bátrak és tiszességek azon kis csoportja, akik a kegyetlenség, a kíméletlenség tengében is emberségesek tudtak maradni. Sokak életét köszönhetjük nekik, de nemcsak életet, hanem reményt is egy tiszességes világban és hitet az emberiségen.

Mártírjainkra emlékezve hadd idézzem szabadon André Schwartz-Bart szavait:

*Hogyan gyászoljam halálotokat,
Hogyan követhetném koporsóitokat,*

*Hiszen maroknyi kóbor hamu
vagyok*

Az ég és a föld között.

Tiszteletükre a 80. évfordulón a legnagyobb magyar temetőben, Auschwitzban helyezem el az emlékezés kövét.

*Emléküük legyen áldott!
Zíronám livráhá!*

Kardos Péter főrabbi, holokausttúlélő

Drága Édesapám!

Ezúttal a 80. halálozási évfordulód alkalmából írok Neked, na meg azért, mert nekem alighanem ez az utolsó kerek évfordulója a holokaustnak.

Képzeld el, itt állok a Parlamentben, és beszédemben visszaidézem az akkor történteket.

Abban a Parlamentben, kipával a fejemen, amelyben megszülettek a zsidótörvények. Ami azt jelentette, hogy Téged törvényesen gyilkoltak meg, Téged, akit a legjobban szerettem.

A rossz hírem viszont arról szól, hogy az izraeli háború nyomán



Kardos Péter

Emlékszel, mennyit vittél a Ligetbe? Az Angol Parkba, a Vurstli-ba?

Egy ilyen sétánk közben jutottunk a Hősök terére, ahol meg akartad mutatni az ismeretlen katona sírját. Itt jegyzem meg: Te is ismeretlen sírban nyugszol, valahol Balf-Hidegség környékén.

Na vissza a Hősök terére!

Emlékszel, amikor hirtelen lekaptad a sapkámat a fejemről? Én meg csak bámultam Rád, mert mint ortodox apa ortodox gyereke, nem értettem az egészet.

Te erre odamutattál a tér közepré, ahol egy gyönyörű, nyitott autóból kiszállt egy díszegyenruhás ember.

Lehajtált hozzá, és a fülembé súgtad: a kormányzó úr!

Ez az, akinek az életére, az egészére sábeszkor a Kazinczyban Isten áldását kérte Süssmann rabbi?

Az! – mondta.

Emlékszel?

Emlékszel az óbudai téglagyára? Tudod, ahol több ezer ember között véletlenül összefutottatok Anyaval. És ő azt mondta: szökje meg!

A tervez szerint gyalog hajtottak volna titeket Ausztriáig.

Anyu mesélte, hogy Te azt mondadt, hogy nem mész. Mert mi lesz, ha névsorolvasásnál kiderül, hogy megszöktetek.

Ugyanolyan élhetetlen voltál, mint én.

Azt hitted, és ezzel nem voltál egyedül, ha betartod a zsidótörvényeket – élethen maradsz.

Talán tudod, hogy 46-ban egy éven keresztül ott voltam a Keletiben, ahol naponta két-három szerelvénnyel jártak az életben maradottak. Kezemben a máig őrzött Nikotexes doboz, tele cigarettával. Hadd kezdődjön Ne ked elégdedten itthoni életed.

Az év vége felé Anyu megmondta, hogy Dezső bácsi – egykor dominópartnered az Izabella téri kávéházból – tanúja volt, amikor Ilona-majorban tarkón lőttek, mert nem bírtad tovább a gyalogást.

Nem a németek! A magyar nyilasok! A korábbi nemzetiszocialisták!

Nem először tévedtél! De utoljára!

Hogy mire gondolok?

Emlékszel, amikor azt mondadt: magyar a magyarral nem tesz ilyet!

Maradjunk abban, hogy örököstörvénytiszteledd vitt a halálba.

Ha már megemlékezünk azokról az időkről, a törvénytisztelek műtírőszágáról, hadd mondjam el, hogy amikor a szovjetek felszabadítottak bennünket a gettóban, egy katona a letép a sárga csillagot Miklós bácsi (nem ismered) kabátjáról, mire ő tiltakozott, és megkérdezte: van erre rendelet?

Apu! Képzeld el, bevezették a holokaustnapot itthon. Ilyenkor reákat emlékezünk!

A rossz hírem viszont arról szól, hogy az izraeli háború nyomán

A meghurcolt zsidóságra emlékeztek Zuglóban

A második világháború embertelenségében elpusztultakra emlékezett Kardos Péter főrabbi és Horváth Csaba polgármester a holokaust magyarországi áldozatainak emléknapi koszorúzás keretében a Thököly úti zsinagóga emléktáblájánál, a Slachta Margit-háznál és a Boros-Fischer-emléktáblánál.

Bitskey Bence kulturális tanácsnok köszöntötte az egybegyűlteket Zugló önkormányzata nevében.

Horváth Csaba beszédében kiemelte, hogy soha többé nem törtéhet meg az 1944. április 16-i esemény, ekkor kezdődött meg a vidéki zsidóság gettósítása.

„Embereket kiáltottak ki bűnbaknak, és meghurcolták őket csak a származásuk miatt. Nevek, családok, életek, arcok, sorsok vannak a holokaust szó mögött. Nem lehet fájdalom nélkül beszálni az akkor történtekről. A múlt felelősségek tudatában és főként az emberiesség egyetemes parancsát követve ma még inkább arra kell törekednünk, hogy gyermekünk ne essenek áldozatul az antiszemizmus, a kirekesztés romboló eszméinek” – emelte ki a kerület vezetője. „Emlékezzünk együtt az áldozatokra, és a múlt tanulságait megérte



Kardos Péter főrabbi és Horváth Csaba polgármester

építünk együtt közösen egy olyan jövőt, amelyben kölcsönös tisztelet hatja át a társadalmat. Ne felekezzünk meg a közös felelősségről, hogy nemet mondunk a bigott gyűlöletre, az alaptalanítére és a kiszolgáltatottakkal szembeni igazságtalanságra” – zárta gondolatait a polgármester.

Kardos Péter főrabbi mint holokausttúlélő emlékezett a nyolcvan évvel ezelőtt történt borzalmakra.

„Azokban az időkben nemcsak a szeretteinket veszítettük el, hanem az identitásunkat is. Mindaddig magyaroknak tartottuk és éreztük magunkat, dacára annak, hogy a politika egyre inkább afelé sodródt, hogy bizonyítsa, mi nem vagyunk magyarok, de a hazai zsidóság kitartott a magyar identitás mellett. A magyar zsidóság egyetlen reménye Horthy Miklós volt” – emlékezett a főrabbi. „A kormányzó úr nem hagyhatja, hogy a magyar a magyarral azt tegye, ami később történt. Ebben a hitben élünk egészen 1944 nyaráig, amikor is elkezdődött a vidéki zsidóság deportálása. Akkor már nem voltunk magyarok, hanem zsidóknak, parazitáknak, elősködőknak, istengyilkosoknak nevezték bennünket. Ezt hallgattuk a rádióban éjjel-nappal. És ha valaki ezt hallgatta állandóan, évekig, a végén el is hiszi. Ez volt a titka, hogy mint a vágóhídra a baromok, úgy vonult szólánul a zsidóság akár a Dunához, akár Auschwitzba.” Kardos Péter arra hívta fel a figyelmet: nem szabad megengedni, hogy a múltat meghamisítsák.

A koszorúzásra Lebovits Imre holokausttúlélő is megemlékezett néhány gondolattal a nehéz múltról.

Az esemény zárásaként Horváth Csaba ellátogatott a zuglói fényképész, Kinszki Imre és fia, Kinszki Gábor botlatókövéhez.

Illés Sarolta/zglmedia.hu

Együttérző tömeg Nyíregyházán

Telt ház volt a hitközség és a város által közösen rendezett Holokaust 80 megemlékezésén, közel négyszáz érdeklődő jelent meg a Váci Mihály Városi Művelődési Központ színháztermében.

Felber György, a hitközség elnöke köszöntötte a nézőket, majd dr. Ulrich Attila alpolgármester emlékezett az áldozatokra. Beszédében felhívta a figyelmet a jelenlegi fejlesztésre elszórban a Kőzel-Keleleten zajló események kapcsán, de utalt a szomszéd országban dúló harcokra is. Megemlíttette, hogy a magyar zsidóság biztonságban érezheti magát országosan, de szükséges környezetekben, így Szabolcs vármegyében is minden megtesznek azért, hogy az ott élők gyakorolhassák vallásukat, és aktív tagjai maradjanak a közéletnek.

Ezek után Weisz György, a vármegyében, Bökönben született újságíró időutazásra kalauzolta a közönséget. Megemlékezésében utalt rá, hogy soha nem ismerhette nagyszüleit, akik közül anyai nagyapja hiába volt első világ-háborús hős, a gázkarrrában végezte, többi szerteivel együtt.

A színokat követően színházi ősbumetőrőre került sor. A Debreceni Színjátszó Stúdió Független Színház, dr. Pinczés István Jászai-díjas rendező és Weisz György dramaturg együtt álmadtak színpadra Pilinszky János KZ Oratórium című performanszát, Krzysztof Penderecki zenéjével. Az előadás végén percekig zúgott a vastaps a nézőtérről. A szervezők ekkor jelentették be, hogy a színháznak ez a darabja vesz részt – képviselvén a nyíregyházi hitközséget – június 8-tól Portugaliában, Balugas városában egy nemzetközi színházi fesztiválon, ahol a magyaron kívül portugál és angol nyelven is előadják az oratóriumot.



Részlet az előadásból

Fotó: Lajos Lajos

E m l é k o l d a l

Szilágyi György:

Próbababák a Király utcában

Amikor 3 koronáért lehetett hozzájutni egy papírmáséból készült próbabához fekete „politirozott” állvánnyal, 1908-at mutatott a naptár. Megpróbáltam elképzelni, amikor az akkor még fiatal, művészeti tehetséggel is megáldott Rosenberg úrhoz így szóhatott a felesége: *Ignác, neked kincs van a kezedben, mi lenne, ha próbababákat készítenél? A nőidivatáru-kereskedők úgy vinnék, mint a cukrot! A férfi értetlenül nézhetett rá. – Miből gondolod? – Abból, hogy Pesten senki sem foglalkozik vele, külföldről hozzák be, nálad pedig fél áron megvehetnék. Amellett – tenné hozzá a nagyobb nyomaték kedvéért – te lennél az első magyar próbababa-készítő!* Gondolom, valahogy így kezdődhetett. Egy korabeli fénykép már virágkorában ábrázolja Rosenberg Ignác műhelyét. Pontosabban műhelylakását, mert a jobb oldalon látható ajtó elárulta, hogy mögötte volt a házaspár lakószobája. Számtalan ilyen, lakással egybekötött műhely működött annak idején a fővárosban. Hasonló volt a nagyszüleimé is a harmincas években, de ők az általuk kultivált szakmában, mivel korábban tönkrementek, nem elsők, hanem utolsók voltak...

A fényképen meglehetősen nehéz élőlényeket fedezni. Egyvalami biztos: középen áll a mester, mellette sötét ruhában, hatalmas masnival a fején a felesége, az előtérben pedig két alkalmazott látható. Remélni merem, hogy egyikük sem bábu. Szabadjára engedve fantáziámat: bizonyára előfordult, hogy Rosenberg úr éjszaka felkelt az ágyából, és elindult a műhely felé. – *Hová megy, Ignác?* – nyösörögte félálmában a felesége. – *Igazítok még valamit az egyik lányon, mert nem vagyok elégedett a keblével.*

Nem áll módomban részletezni Rosenbergék életét, mert semmit sem tudok róluk. Az általam minden a „túlélő könyvének” nevezett adattárban két olyan Rosenberg Ignácot is találtam, aiknek születési éve – 1875, 1878 – valószínűsítetően passzol az első magyar próbababa-készítő korához. Kettőjük közül bármelyikről elképzelhető, hogy azonos az 1908-ban kb. 30-35 éves Rosenberg Ignáccal. Tény, hogy nevezettek átélték a náci zmus bukását.

Pusztán kíváncsiságából elsétáltam a Király utca 11. előtt. Nagyon régen készült, háromemeletes épület. Földszintjén több üzlet található. Fölöttük dombsorúk, az olasz reneszánsz korát idéző pufók puttók utalnak a XIX. század építészeti divatjára. Ezek a gyermek (angyal) figurák a reneszánsz legkedveltebb és legbájosabb szobrászati motívumai közé tartoztak. Megszálltam őket, huszonöt vannak. Nem tudtam ellenállni a kísértsének, benyítottam az egyik üzletbe. A gyermekkorom hangulatát idéző műhelyben az üvegesmester barátságosan fogadott. Egy mukkot sem szóltam Rosenberg Ignárról, mivel magam sem tudom, hogy az épület üzletei közül annak idején melyik helyiségét birtokolta. Azt viszont megtudtam, hogy az üvegesműhelyt fél évszázaddal ezelőtt a mester édesapja alapította. Körülönök. A boltíves mennyezet megyőzően tanúsítja a bérház matuzsálemi korát. Hasonlóképpen az előbb említett puttók is. Az ötvenes évek szobrászati „motívumai” ugyanis még véletlenül sem hasonlítottak angyalokra. Elmenőben megígértem, hogy hozok egy példányt abból a lapból, amelyikben írásom megjelenik. Nem mondtam, hogy melyik lapról van szó, de amikor kezet szorítottunk, éreztem, hogy az újság jó kezekbe kerül. Próbababa legyek, ha tévedtem...

(2003)

Levélváltás

Tiszttel Országos Főrabbi Úr!

II. János Pál pápa őszentsége Paskai László bíboros, prímás, érsek lemondását elfogadva, személyemet méltatta arra, hogy a főegyházmegye élére esztergom-budapesti érsekké, és egyben magyar prímássá kinevezzen.

Főpásztori szolgálatomat az Esztergom-Budapesti Főegyházmegyében 2003. január 11-én, szombaton, az Esztergomi Bazilikában de. 10 óra 30-kor bemutatott ünnepi szentmísi keretében fogom megkezdeni. Testvéri szeretettel hívom meg Önt erre az alkalomra.

A mellékelt visszajelző kártyát kérem kitöltve visszaküldeni, hogy az ünnepi asztalnál helyet tudjak biztosítani. A parkolókártya egyben az ünnepi ebédre is belépőként szolgál.

Nagy öröömre szolgálna, ha új hivatalom átvételekor együtt lehetünk az imádságban, közösen kérve a Mindenható Isten kegyelmét kül-détesünk eredményes teljesítéséhez.

Testvéri szeretettel,
igaz hálával és nagyrabecsüléssel:

Dr. Erdő Péter
esztergom-budapesti
érsek, prímás

Igen tiszttel Érsek-Prímás Úr!

Lengyelországi, majd izraeli tartózkodásom miatt ma van módomban megköszönni a megtisztelő meghívást a f. évi január 11-én, szombaton az Esztergomi Bazilikában tartandó ünnepi szentmisére, amelyet visszaérkezésem után vettetem kékhez.

Már a szentmise idejét megelőző találkozásunk alkalmával kimentettem magam a szombatnapi esztergomi megjelenés alól, minthogy szombaton nem veszünk járművet igénybe; akkor még nem tudtam találkozunk után aktuálissá vált két utamról.

Hálásan köszönöm azt a megközelítést és felfogást, amely a meghívó levélből kicsendül, tudniillik azt, hogy Érsekséged szíve szerinti arra kérni a mindenhatót, hogy kegyelmét küldetésünk eredményes teljesítéséhez reánk árassza.

Bár már nyugalomban vagyok, ha növekvő napjaimhoz mérten fogyó erőim arányában bármiben is tudok Eminenciám segítségére lenni, vagy közösen munkálkodni, nagy örömmel fogom megteenni.

A zsoltáros szavával szólva: a mindenható, ég és föld alkotója áldjon meg Téged Cionból.

Testvéri szeretettel:
Dr. Schweitzer József
ny. országos főrabbi

(2003)

Európai „húskombinát” a Dob utcában

Szeptember közepén, amikor a Kincsítő utcai kolbászüzem bezárt, aggódva kérdeztek, működik-e még körülbelül Budapesten, vagy külföldről kell beszerezni a méregdrága árut. Látogatást tettek az új helyszínen, a Dob utca 35.-ben, ahol szorgos kezek még dolgoztak, de a vadonatúj berendezés már a helyén állt a csinos üzlethelyiségen. Érdeklődtünk a nyitás várható időpontjáról. Kővári Dezső, aki segítőjével, Vizi Jenővel végigérte, végigcsinálta a helyiség átalakítását, a berendezések elhelyezését, fáradtan annyit mond: Egy székér négy keréken halad. De emeléssel, tologatással két kerékkel is elmegy. Most itt tartunk. Próbáüzem folyik, a megtermelt árat intézmények – kórház, iskola, szeretettől – részére szállítjuk. A nyilvános árusítást későbbre tervezzük, majd a beszélgetés végén elmondom, mikorra. Nézzzen körül. Pesten nem fog találni hasonlóan modern húsboltot. Ez már európai szint. Lesz itt grillcsirke, meleg kolbász, amelyet a helyszínen lehet fogyasztani mustárral, van itt falikút, ahol a kezet lehet leoblíteni. Az eladótérben található még hűtőpult, elektromos szelételezőgép, vákuumcsomagoló masina. Továbbmegyünk a boltból az üzemrészbe, tükrözésekkel a hűtőkamra az egyik oldalon, néhány méterrel arrébb egy másik is fénylik a sarokban, külön van a marhahúsnak, külön a szárnynasnak. A marhahús reinigolását amíg beszélgetünk, rezek Besztenbaum saakter, mesgiach szakszerűn végzi. 500 literes főzőüst áll a fal mellett, az üzemrész közepén nagyméretű, rosdamentes munkaasztal. Valamennyi fémberendezés rozsdamentes. A füstölő szagelzsíróval ellátt. Az egész helyiségek légkondicionált. Fontos munkaeszközök a szálamizszeben a keverőgép, a daráló és a qinter, a húspépelő berendezés. Jelentős helyet foglal el a kóseroz sózó egység. A földszinten is van mellékhelyiség, az udvarra nyílik a hárós kapu a nyers áru érkezésére. A galérián öltözö, mosdó, mini ebédlő, fűszer- és általános raktár.

Kővári Dezső megmutatja a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal határozatát. Mivel a Dob u. 35. épülete műemléknek van nyilvánítva, szükséges volt a hivatal engedélye, amelyet az alábbi indoklás szerint meg is adtak. „A benyújtott dokumentációt átvizsgálva és a helyszíni szemlén tapasztaltak alapján megállapítottam, hogy a tervezett munka – a kikötések betartása mellett – nem sérti a műemlékvédelem régészeti örökségvédelmi érdekeit, továbbá megfelel az általános érvényű kötelező építésügyi előírásoknak.”

Díszes keretben látható az ortodox rabbiság kóserasztó igazoló hechserje. Egy másik díszes keretben amerikai rabbik áldása olvasható.

Kővári Dezső úgy érzi, ez egy életmű betetőzése. Nehéz elmondani az utóbbi hat hónap erőfeszítéseit, de ha a galériáról áttekinti a boltot és az üzemet, akkor valami elégedettséget érez.

A helyiség a Hitközség, a bérleti jog Kővári Dezső.

Dezső bácsi szeretné, ha egy jeles napon, ünnepélyesen nyílna meg az üzlet. A tervezett munka – a kikötések betartása mellett – nem sérti a műemlékvédelem régészeti örökségvédelmi érdekeit, továbbá megfelel az általános érvényű kötelező építésügyi előírásoknak.”



Hitler, az ember

Túlélőknek nem ajánlott

Zavarban vagyok, ha vasárnap délelőtti mozielményemet akarom megosztani az olvasóval (A bukás – Hitler utolsó napjai). „Ismerje meg a gonosznevű gazia arcát” – hirdeti a plakát. S én ülök vagy ötvenedmagammal az egyik multiplex nézőterén, és a film közepe táján arra gondolok, vajon mi, magyarok, képesek lennénk-e egy ilyen korrekt, tisztafilmet készíteni mondjuk Szásziról. Merthogy ezt a filmet németek csinálták németeknek. Nem nekünk! Túlélőknek!

A film peregrin Hitler utolsó, főleg a bunkerében töltött óráit látjuk, és tanú vagyunk annak, hogy mennyire szerette például a gyerekeket, a kutya-ját stb. Többször utalás történik arra, hogy bukásának oka (ő maga hajtogsága), hogy legjobb, leghűségesebb hitt emberei elárulták. Ezért bukott el. És már a Parkinson-kór jeleit látjuk rajta, remeg a keze (totálban), megtör, de még kiabál. Egyre nagyobb részvétet kelt. (A plakát erre gondol, az igazi arcot hirdetve?) De kikben? Hát aligha bennünk, túlélőkben. De ezt a filmet a nálunk fiatalkobb is megnézik. De ebben a filmben, mint egy modern Shakespeare-drámaiban, majd mindenki meghal, mármint Hitler környezetében. Öngyilkosok lesznek, illetve egymást lövik le közös megegyezéssel, saját gyermeket ciánkapszulával küldik az örök élet birodalmába stb.

Ami a film utolsó félérajában történik a nézőteren, igazolja előzetes félelmemet. Mint a kis Nemecsek halászkáli jelenetében: orrfújás, szipogás a nézőteren...

Nos, ilyen ez a film. A végén feliratok tájékoztatnak arról, kivel mi történt azután (ha életben maradt). Volt, akit évekre elítélték, volt, akit felakasztottak, és volt, aki szabadulása után szép kort ért meg.

Mindegyik szébbet, mint apám, akit megöltek...

A film túlélőknek nem ajánlott.

Kardos Péter
(2005)

A Szlozsihisz a Mazsihisznél

Látogatást tettek a Mazsihisznál a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetségének vezetői.

Tavasszal Igor Rintel nagyvállalkozót választották a tíz hitközséget tömörítő Szlozsihisz elnökévé. Az ő kezdeményezésére jött létre a bemutatkozó látogatás a Síp utcai székhelyen. A szlovákiai delegációt –



melynek tagjai voltak: Igor Rintel elnök, Martin Kornfeld titkár, Fahn Béla, a galántai hitközség elnöke, Kornfeld Tibor, a dunaszerdahelyi hitközség vezetői tagja – Feldmajer Péter, a Mazsihisz elnöke és Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató fogadták.

A találkozón részt vett Paszternák Tamás (Mazsihisz, komáromi hitközség) és Dési Tamás, a Mazsihisz külügyi ügyintézője is.

Igor Rintel általános tájékoztatást adott a szlovákiai zsidóság helyzetéről, jövetelük céljáról. Feldmajer Péter kiemelte a látogatás fontosságát és az együttműködés szükségességét. A szlovákiai hitközségek elsősorban két területen kértek segítséget a magyar szövetségtől. A Dél-Szlovákiában működő öt magyar ajkú hitközségnél (Dunaszerdahely, Galánta, Érsekújvár, Nyitra, Komárom) szeretnének

Gimnázium és Általános Iskolában, lakhatási lehetőséggel a BZSH Anna Frank Kollégiumában. A szlovákiai hitközségek vezetői felvetették az angol nyelvű oktatási programok esetleges bevezetését a budapesti intézményekben, ami növelné azok vonzerejét a külföldi érdeklődők szemében.

A második kiemelt terület az ifjúsági találkozók megszervezése. A szarvasi tábor fontossága mellett Rintel elnök célszerűnek tartaná további közös programok, például kisgyermekes családok részére nyaralás szervezését. Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató lehetséges helyszínének nevezte a Balatonfüredi üdülőt.

A beszélgetés további részében számos aktuális témáról esett szó. A találkozó a Dohány utcai zsinagóga megtékinthető zárult.

PT
(2011)

Győri megemlékezés a 80. évfordulón

A holokauszt 80. évfordulójára emlékeztek a Győri Nemzeti Színházban tartott rendezvényen. Az emlékműsorra a város szinte valamennyi középiskolából érkeztek diákok. Jelen volt a polgármester, valamint a történelmi egyházak képviselői.

Az esemény szervezője a Mensch Nemzetközi Alapítvány. Az alapítványt és a Mensch-díjat 2002-ben hozta létre Geiger András, akinek győri származású édesapját és más csalátagjait Györből deportálták Mauthausenbe, ahonnét az apa csodával határos módon tért vissza. A Mensch-díjat már számos nemes lelkű ember kapta meg azóta.

Geiger András köszöntéjében ki jejtette: nagyon fontosnak tartja, hogy az oktatásban megtanítsák a diákoknak, pontosan mi történt Magyarországon, azért, hogy ez többé senkivel ne történhessen meg. Minden embert tisztni kell! Azok, aikik jót tesznek másokkal, *mensch*-ek. A



Dr. Dézsi Csaba András

Fotó: Ács Tamás

mensch szó a jiddis nyelvben nemes lelkű, tiszteinges és becsületes embert jelent. A legnagyobb dolog ez, amit egy ember elmondhat a másikról. A Mensch-díj célja tehát, hogy elismerje azok tevékenységét, aikik

mensch-ként, emberként viselkednek, és olyan tetteket visznak végbe, melyekkel pélált mutatnak másoknak, illetve embertársaik segítségére vannak, főképp az antiszemitaizmus és a hátrányos megkülönböztetés elleni fellépésükkel. Ha valakivel jót teszünk, magunkkal és a társadalommal is jót teszünk.

Dr. Dézsi Csaba András beszédeben szórt arról, hogy városunkból a holokauszt idején öt-hatezer embert hurcoltak el marhavagonokban a haláltáborokba. Közülük minden hétszázán térhettek hazára Györbe. Az itt élő zsidóságnak nagy szerepe volt a város életében, hiszen iparának jelentős részét ők hozták létre. Szerették a várost, és sokat tettek a fejlődéséért. A háború kitörése alapjaiban változtatott meg minden, az addig békében egymás mellett élők között is fellobbant az ellenségeskedés és a gyűlölet, ami a népirtáshoz vezetett. Ez borzalmas. Azért kell emlékezünk, hogy tanulunk mindenből: abból, ami jó volt, s abból, ami gonosz volt. A polgármester beszélt a szomszédunkban zajló háborúról, illetve Izrael megtámadásáról, s kifejezte reményét, hogy Magyarországra nem terjed ki semmilyen fegyveres konfliktus. „Orvos vagyok és humanista, nemek minden élet számít. Egy közösség életében pedig a legfontosabb a béke és a szeretet” – hangsúlyozta.

Mensch-díjat vehetett át Geiger András alapítványi igazgatótól Nagy István fotográfus, író, valamint Csendes Tünde középiskolai tanár. Posztumusz Mensch-küttötésben részesült Boldog Apor Vilmos mártír katolikus püspök, Bereczky Albert református püspök és Sztehlo Gábor gyermekekmentő, evangélikus lelkész. A posztumusz elismeréseket dr. Veres András katolikus püspök, Szemere János evangéliikus püspök, valamint Hajdú Bálint Kadosa református lelkész vette át.

A rendezvény a diákok közös szavalatával, valamint a témához kapcsolódó fogalmazásvárseny eredményhirdetésével folytatódott. Az emlékműsorban közreműködött Bethlen János, Koltai Róbert, Domboi Rajmund, Mocsáry Tamás, Kulka János.

J. Kovács Andrea/Győrplusz



- Szeretnénk, ha a Maccabi szervezetek révén a Yellow Candle ugyanúgy globális eseményé válna, ahogy a ma már Magyarországon is népszerű közösségi Fun Run. (A Yellow Candle projekt hivatalos védegyletlárommal rendelkezik az Egyesült Királyságban és az Európai Unióban.)

A projektben részt vevők vállalják, hogy a meggyűjtött gyertyákról fényképet – lehetőség szerint szelfit – készítenek, majd a képet megosztják a saját vagy intézményi internetes felületeiken, Facebook-, Instagram- és Twitter-oldalaikon a #yellowcandle és a #maccabi hashtags használatával.

Emlékezzünk együtt a sárga gyertyák fényénél!

J. Kovács Andrea/Győrplusz

Hitkózségi Hírek

Miskolc

Régóta várt örömteli esemény tanúi voltunk a közelmúltban. Kerékjártó Frigyes fodrász – túl a hetvenedik évén – elhatározta, csatlakozni szeretne Izrael népéhez. Markovics Zsolt, a helyi közösség főrabbi felkészítette a betérésre, amelynek eredményeként a budapesti vallási bíróság döntése szerint Mose Ben Ávráhám Ávinú szándéka őszinte, és megfelelően jártas a zsidó vallás és törvények és a hagyományok által előírt rituálé világában.

A BZSH rabbisága írásban igazolta, hogy Kerékjártó Frigyes a zsidó vallás igaz követője és a zsidó közösséget teljes jogú tagja. Deutsch Miklós, a miskolci hitközség elnöke külön köszöntötte a kilegújabb tagját, hozzáértve, hogy ehhez hasonló esemény már régén nem történt náluk. Az ünnepeltnek egy szép tálalst adott ajándékba, abban a reményben, hogy ha megkésve is, de hamarosan a bár micváját is megtarthatjuk, megünneplhetjük.

Pécs

Botlókötet avattak Pécs egyik legforgalmasabb helyén, a Belvárosban, az Irgalmaskos utcájában Atlassz Gyula és Atlassz Gyuláné Bernstein Hermin emlékére, aikik Auschwitzban visszették életüket.

Az egybegyűlteket Kirschner Péter, a Magyar Zsidó Kulturális Egyesület elnöke köszöntötte.

Az önkormányzat nevében dr. Lóránt István jegyző elmondta, hogy már több alkalommal támogatták botlóköték elhelyezését, és ezt a gyakorlatot a jövőben is folytatni kívánják. A város megbecsüli elhurcolt zsidó lakosságának emlékét, és arra törekzik, hogy 1944 gyászos történései ne merüljenek feledésbe, ezért kapta a Mártirok útja elnevezést az az utca, amelyen a vasútállomás vagonjaihoz tereltek a későbbi áldozatokat. A botlókötéken nevet kapnak az elhurcoltak, így személyesebbé válik a szemlő számára tragédiájuk.

Enután az ükunokák elhelyezték a köveket, majd felhangzott a kádis.

Az eseményen a családból az unoka – aki röviden mesélte nagyszüleiről –, a dédunokák és az ükunokák vettek részt, továbbá jelen volt az evangélius és a református egyház lelkésze is.



Fiai kegyelettevők

Mitzki Erzsébet

A Dohány utcai zsinagógától a Keleti pályaudvarig vonul az Élet Menete Budapesten

A május 5-én a Dohány utcai zsinagógától induló budapesti Élet Menete célja, hogy közösen emlékezzen és emlékeztesse a 80 ével ezelőtti vészkorszakra, és azt üzenje: Soha többé!

Május 5-én, vasárnap, 15:00 órakor a Dohány utcai zsinagóga előtti Herzl Tivadar térről indul el a budapesti Élet Menete. A résztvevők a Dohány utca egy rövid szakaszán, majd a Rákóczi úton vonulva érkeznek meg a Keleti pályaudvar előtt felállított színpadhoz, ahol a megemlékezést tartják.

Az esemény szervezője, Az Élet Menete Alapítvány a Kibicnek elmondta, az idei Élet Menetén várhatóan közel 120 holokausztúlő fog részt venni, akik elektromos kisautókkal haladnak majd a menet elején. Közülük többen még aznap továbbutaznak Lengyelországba, hogy másnap a magyar küldöttseggel részesi legyenek az egykor Auschwitz–Birkenau koncentrációs tabor területén megrendezett nemzetközi Élet Menetének.

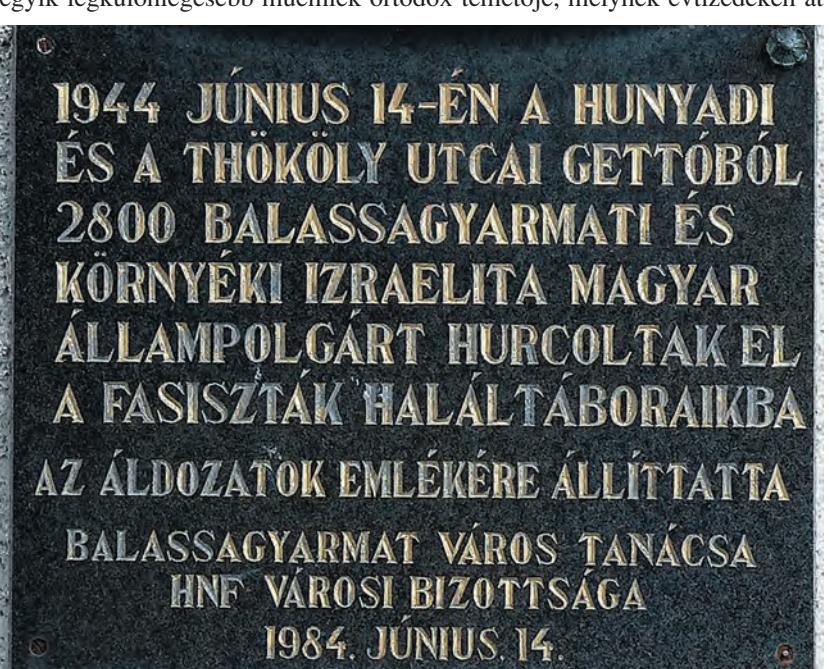
Auschwitzban a magyar küldöttseg része lesz az a több mint 500 diák is, akik még vasárnap este útnak indulnak Az Élet Menete Alapítvány szervezésében Lengyelországba az Élet Vonatának elnevezett szervezéssel.

Május 6-án a nemzetközi rendezvény előtt hagyományos megemlékezést tartanak a holokauszt magyar áldozatainak szentelt kiállítást magában foglaló barakk előtt, majd a magyar csoport csatlakozik a nemzetközi Élet Menetéhez. Másnap a magyar küldöttseg tagjai visszatérnek Auschwitzba és Birkenauba, ahol vezetett túrán vesznek részt, majd Krakkó megtékinthető után indulnak haza különvonattal.

Egy város és annak zsidó örökségápolása

Magyarország egyik legrégebbi zsidó közössége a balassagyarmati. Mintegy hatszáz éves múltra tekint vissza. Évszázadokon át nemzetközi hírű joga va működött itt, valamint 1944-ig e helyütt magasodott az ég felé Közép-Európa második legmonumentálisabb, mór stílusú ortodox zsinagógája, melyet a náci fölrobbantott.

A holokauszt barbarizmusát minden öltözőtől Nagy István fotográfus, író, valamint Csendes Tünde középiskolai tanár. Posztumusz Mensch-küttötésben részesült Boldog Apor Vilmos mártír katolikus püspök, Bereczky Albert református püspök és Sztehlo Gábor gyermekekmentő, evangéliikus lelkész. A posztumusz elismeréseket dr. Veres András katolikus püspök, Szemere János evangéliikus püspök, valamint Hajdú Bálint Kadosa református lelkész vette át.



volt elhivatott gondozója Kertész (Klein) István. A néhai holokausztúlőr 1992-ben saját anyagi forrásából alapítványt hozott létre, melynek céljaként a balassagyarmati zsidó örökség ápolását jelölte meg.

A város önkormányzata Kertész István munkásságát halála előtt, 1995-ben, Pro Urbe díjjal ismerte el. A díjazott nevét viselő nonprofit civil szervezet kezdetben csak a temető gondozására, különleges értékeinek közkincsére tételere fókuszált, mára azonban – következetes kulturális örökségvédő szakmai munkájának köszönhetően – messze túlnőtte eredeti küldetését. Az eredményes tevékenység alapját a polgármester főlkérésére megfogalmazott és 1993-ban elfogadott, hosszú távra gondolkodó projektterv indította el. Az 1999 óta a Mazsihisz által is elismert és támogatott munkafolyamat legfőbb anyagi és erkölcsi támáza a kezdetektől fogva Balassagyarmat Város Önkormányzata. Az eltelt három évtized legkülönfélébb politikai-hatalmi beállítottságú városvezetése ezt a helyi zsidó örökségápoló „kulturális miszszíót” mindenkor konzakvensen segítette.

Az 1992 óta folyamatosan működő civil szervezet a városban és térségében, sőt országosan és nemzetközileg is elismerten végzi munkáját, mely egyre sokoldalúbb, amit az alábbi – csupán kiragadott – példák is igazolnak. 1994-ben, majd 1998-ban, két részletben – megnyerve Balassagyarmat Város Önkormányzatának anyagi támogatását – felújította az egykor Chevra Kadisa lepusztulás szélénre jutott épületét, mely 2000 óta ad otthonat az Ipolymenti Zsidó Gyűjtemény és Kiállítóteremnek. Az ott tartott ismeretterjesztő előadás-sorozatok különös hangsúlyt fektetnek arra, hogy megismertessék a térség általános és középiskolás ifjúságát a zsidóság és a holokauszt történetével. Az alapítvány fogadja, kalauzolja továbbá az egyre növekvő hazai és nemzetközi idegenforgalmat, emellett szakmai kiadványokat ad ki, cikkeket, tanulmányokat, könyveket jelent meg, tudományos és művészeti rendezvényeket szervez.

A fentiek elismeréseként a Kertész István Alapítványt mint „a város kulturális és közéletének egyik reprezentans civil szervezetét” a közelmúltban Balassagyarmat Közösségeért díjjal tüntette ki a képviselő-testület. Az elismerést Bauer József, az alapítvány kuratórium elnöke, egyben a helyi hitközség vezetője vette át a nyilvános ünnepségen.

Majdán Béla művelődéstörténész

Hírek, események röviden

Nagyvázsonyban a közelmúltban emlékeztek meg az elhurcoltakról. A mártírnennepségen, amelyen Radvánzki Péter láttá el a rabbi és a kántor funkcióját, számosan vettek részt a faluból. A szertartáson kívül vers, a mártírok nevei és a meghívott zsidó családok beszédei hangzottak el. A kegyelmes eseményt Schall Nándor, a szervező imája zárta.

IZRAELI SZÍNES



Szívszorító a túszok tere Tel-Avivban

A tel-avivi művészeti múzeum előtti tér megtelt olyan installációkkal, amelyek a terroristák által elrabolt túszokra emlékeztetnek. A téren nagyon sok diákok látni, akik a saját maguk által készített tárgyakkal fejezik ki együttérzésüket. Ezt a helyet is fölkereste a Mazsihisz delegációja, amely a közelmúltban járt a zsidó államban.

A művészeti múzeum előtti tér eredetileg Golda Meir nevét viseli, de mióta megjelentek ott az installációk és a szolidaritásukat kifejező emberek, ezt a helyet a túszok

vagy a túlélők terének nevezik országszerte. Természetesen sok olyan plakátot látni, amelyeken a világszerte ismert szlogen olvasható: BRING THEM HOME NOW!

Fölépítettek itt egy olyan járatot, amely a terroristák által ásott alagútrendszer mutatják be, de a legszívszorítóbb az a hosszú-hosszú asztal, amelyet a túszoknak terítettek meg...

De bármilyen letaglózó ez a tér, az ember mégis ezzel a mondattal búcsúzik tőle: Ám Jiszráel chaj!



Nyolcvannyolc éves korában született első gyermeket egy rabbinak Jeruzsálemben

Cvi Kuslevszki 88 évesen vehette először kézbe saját gyermekét, akit 56 éves második felesége hozott a világra – írja a Jerusalem Post. Az ultraortodox rabbi egy jeruzsálemi jesiva vezetője.

A kisfiú a Hadasza kórházban jött világra, és születését hatalmas ünneppel fogadták apja jesivájában a



tanítványok. Az idős rabbi hat éve, 82 évesen megözvegyült, majd nem sokkal később újranősült – egy ötven éves, gyermektelen nővel állt a hüpe alá.

A Guinness Világrekordok nyilvántartása szerint a valaha volt legidősebb apa az ausztrál Les Colley, aki kilencedik gyermeké, Oswald születésekor már elmúlt 92 éves és 10 hónapos.

A Behadaré Haredim nevű ultraortodox hírportál kiszámolta, hogy mire Kuslevszki rabbi elsőszülött fiának tizenhárom éves korában megterják a bár micváját, addigra édesapja már a 101. születésnapját ünneplheti.



Szuperkóser lesz az izraeli McDonald's

Szuperkóser lesz az izraeli McDonald's – legalábbis a katonák számára. Az amerikai étteremlánc mellett két legnagyobb izraeli versenytársa, a Burgeranch és a Burgerim is áttért a legmagasabb igényeknek is megfelelő, szigorú szabályokat követő, héberül mehádrinnak, jiddisül glatt kósernek nevezett húskészítmények használatára – írja az Arutz7 nyomán a [zsido.com](#).

A döntés háttérben az áll, hogy a fronton harcoló katonák közül sokan kizárolag mehádrin kóserességi igazolással ellátték élelmiszer fogyasztanak, a hamburgerek pedig az ételadományok egyik legkedveltebb fogását jelentik, és ezért nagy mennyiségen kerül a Cáhál (Izraeli Védelmi Erők) harcosaihoz. A vállalatokat a tábori rabbinátus kérte fel a változtatásra, miután sok katonára jelezte, hogy a frontra juttatott hamburgerek egy része nem felel meg az általuk elvárt kóserességi szintnek.

A kóserességnak ugyanis több szintje létezik. Vannak olyan, kóserességi igazolásokat kiállító szervezetek, melyek megengedőbben kezelik az étkezési előírások betartását, mások pedig különböző szigorításokhoz ragaszkodnak. A glatt vagy mehádrin jelzést feltüntető pecsétek azt jelzik, hogy a termék kóseressége tekintetében magasabb elvárásokat támásztanak mind az alapanyagon, mind az ellenőrzés terén.

A mehádrin termékek bevezetése több hónapot vett igénybe, és a folyamat során a katonai rabbinátus mellett a világ legnagyobb kóserességi igazolásokat nyújtó szervezete, az amerikai központú Orthodox Union (OU) is segítséget nyújtott. Mindez egyébként nem jelenti azt, hogy a civil vásárlók is mindenhol glatt kóser hamburgert vásárolhatnak. A McDonald's-nak számos olyan üzlete is működik Izraelben, mely egyáltalán nem kóser, mert nem különítik el a tejes és húsos fogásokat, továbbá szombaton is nyitva tartanak. A Burgeranch szintén működtet több nem kóser éttermet, miközött a Burgerim csak az arab településeken és az éjláti repülőtéren kínál nem kóser ételeket, a többi étterme kóser vagy glatt kóser.

És mi lesz a nagyszülőkkel?

Izrael érzelmi támogató csoportok fog működtetni az október 7-én, az izsztamista Hamász terrortámadása nyomán megindult háborúban unokákat elvezető időseknek – jelentette be az izraeli népjóléti miniszterium.

A népjóléti miniszterium közleménye szerint a néhány héten belül elinduló program keretében országszerte támogató és érzelmi segítő csoportok jönnek létre, amelyekben az unokákat gyászsolók vehetnek részt.

A miniszterium eddig nem foglalkozott a gyászoló nagyszülőkkel, ezért mostanáig nem voltak jogosultak terápiás segítségre. A helyi önkormányzatok szociális osztályai készítik el a nyilvántartást körzetükben az unokákat elvezető idősekkel, majd felveszik velük a kapcsolatot a programban való részvétel és a segítségnyújtás érdekében.

Az izraeli hadsereg (IDF) bejelentette, hogy a Gázai övezet déli részén, Hán Júnisznál folyó harcokban mintegy háromszáz, az október 7-i mészárlásban részt vevő Hamász-harcost fogtak el. Az övezet középső részén az elmúlt napon mintegy húsz terroristát ölte meg izraeli mesterlövész.

Az izraeli hatóságok evakuáltak hat indiai mezőgazdasági vendégmunkást a libanoni határ közeléből, miután egy libanoni rakétatámadásban életét vesztette az ültetvényeken dolgozó egyik indiai, és megsebesült hét thaiföldi tárca.

Az IDF szövivőjének jelentése szerint az izraeli légiérő a libanoni sítára Hezbollah indítóállásait támadta Dél-Libanonban, ahonnan korábban rakétákat lőttek ki az észak-izraeli Kirját Smónára. (MTI)



A Tóra Fényénél

Egy kiállítás az életről és a töretlen istenhitről

A Páva utcai Holokauszt Emlékközpont új időszaki kiállítása az első, amely átfogó történelmi perspektívába helyezi a háború előtti ortodoxiát. Tárlatmegnyitón jártunk!

A Tóra Fényénél – Sokszínű orthodox zsidó életvilágok a vészkorszak előtt című kiállítást Szalay-Bobrovniczky Vince, a Miniszterelnökség civil és társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkára nyitotta meg. Az eseményen beszédet mondott dr. Grósz Andor, a kuratórium elnöke, Keszler Gábor, a Magyarországi Autonóm Orthodox Izraelita Hitközség elnöke, valamint tárlatvezetést tartott Glässer Norbert, a kiállítás kurátora.

Grósz Andor Mazsihisz-elnök kiemelte, hogy a kiállítás a Holokauszt 80 emlékév programjának keretében jöhetett létre. Ezután szólt arról, hogy 1920 előtt a teljes magyarországi zsidóságnak több mint a fele, a vidéki zsidóságnak pedig a nagy része az ortodox irányzatot követte, főképp az északi, észak-keleti országrész nagy lélekszámú közösségeiben, ahonnan nyolcvan évvel ezelőtt, 1944. április 16-án először indultak útnak a vonatok Auschwitz felé.

Az antiszemita vádak célkeresztjében minden korban gyakran találjuk az ortodoxiát, amely ruházatában és életmódjában jól láthatóan elkülönül a többségi társadalomtól. A háború után visszatérők nem tudták szülföldjükön újrakezdeni az életüket, ezért sokan elhagyták a vidéki Magyarországot, és Budapestre, de még inkább külföldre távoztak.

Ez az első kiállítás, amely átfogó történelmi perspektívába helyezi a háború előtti ortodoxiát. Az életről szól és a töretlen istenhitről.

Szalay-Bobrovniczky Vince beszédeben feltette a kérdést: vajon benneink meglett volna-e az emberfeletti erő, ami a visszatérőket a túléléshez segítette? A túlélők nem lesznek örökké velünk – hívta fel a figyelmet -, ezek az utolsó pillanatok, amikor még el tudják mondani, amit a vészszakról tudnunk kell.

A tudatlanság önmagában nem bűn, de a hamis információk az antiszemita teoriák meleggágyai. Innen pedig egyenes út vezet a kirekesztés felé. Ez a mi 21. századi kihívásunk!

A túlélők nagy része nem akart visszatérni, vagy később hagyta el az országot. A rendszerváltás idejére az itt maradtak nagy része már elveszette kötődését a zsidósághoz. Manapság, főleg az utóbbi tíz-tizenöt évben, kivételesen jó az állam és a zsidóság, illetve Magyarország és Izrael kapcsolata. Ezért hazánkban színesen nem kellett átleni olyan elrettentő megmozdulásokat, mint amelyek október 7. után végigsöpörtek világ nagyvárosain.

A zsidóság már az államalapítás óta a magyar nemzet részét képezi. A zsidók mindig törvényszételek voltak, de meg kell jegyeznünk, hogy a lojalitásukat korábban általában nem hálalta meg az állam. Fontos, hogy minél több ember elé tárjuk a tényeket és a zsidó kultúra értékeit. A kiállítás a teljesült és a már be nem teljesedhetett álmokat mutatja be.

A 19. század társadalmi, technológiai és életmódbeli fejlesztések lassan megváltoztatták azt a világot, amelyet a különböző felekezetek és csoportok az elődeikről örököltek. A 20. század közepeig ez a változás még inkább kiteljesedett. A kiállítás a közösségek és a család felől mutatja be a magyarországi ortodox zsidóság problémáit, válásait és korabeli új jelenségeit. Milyen volt a városi kóser ellátórendszer, a divat, az elfogadható üdülés az ortodox zsidók szerint, és hogyan kívánták nevelni gyermekeiket? A kiállítás ezeket a kérdéseket járja körül.

A felvilágosult abszolutista monarchiákban kialakult a zsidók polgárosodásának gondolata, amellyel a zsidó felvilágosodás képviselői is azonosulni tudtak. A német nyelvretről származó hászkálásoknak sarkan az európai társadalomba való belépés



Fotó: Rubin Eszter

első modern zsidó ideológiájának tekintik. A zsidó felvilágosodás egy szekularizálódó társadalomban tudta kifejteni hatását, így a közösségek korábbi mintákkal követő tagjai bírálatot tárgyává váltak. A tradicionálisra törekvők jelképévé a pozsonyi főrabbi, Schreiber Mózes (Chászám Szofer) és közössége vált. A Schreiber rabbicsalád az új jelenségek tórai előképek nyomán történő születésére helyezte a hangsúlyt.

A zsidó hagyományban a Tóra az irott és szóbeli tan, amely a szétszórásban iránymutatóként szolgál nemzedékről nemzedékre. Az ortodoxia, miközben észlelte az új jelenségeket, a Tórá és a hagyomány láncolatát tette meg viszonyítási ponttá.

A kiállítás a magyar ortodoxia sokféleségeit, a modernításra adott válaszait hivatott bemutatni, a fővárosi országos szervezetektől és a pesti hitközségtől kezdve a vidék színes világáig.

Tanulságos, hogy a közép-európai gyökerekkel rendelkező magyar ortodoxia miként kezelte és szűrte meg a modernítás jelenségeit, és hogyan alakította ez a hagyomány útjait. Vádként megjelent a középkori elmaradottság sötétsége, amely az ortodoxiára a racionalitás fényének hiányát vetítette, a másik irányonal pedig a Tóra fényét, az Örökévaló világosságát hangsúlyozta, amely kizár minden sötétséget.

A soá után néhányan még visszajöttek az életben maradtak közül. Megpróbálták ugyanonnan folytatni az Istenben meg nem rendült hitük irányította életét. De nem lehetett. Nem látták őket szívesen a faluban, kínos volt a jelenlétéük. Hagyták elhurcolni őket, és amint nagy dördüléssel rájuk csapódott a wagon ajtaja, már hordták is szét a szomszédok az üresen maradt házból az ágynevűt, pánrát, takarót, tányérokat, lábot, bőgrét. Áticpelték az ágyakat – ezeknek már úgysem kell. Szélnek eresztték a zsidó macskát, ásóval agyonütötték a kutyát, mert csak nem tágított a sarukból, míg felásták a zsidók kertjét, hogy megtalálják „az elrejtett aranyat”. De hiába dolgoztak annyit a forrón tűzű nyári ég alatt, nem találtak semmit. „Ki tudja, hová rejették a ravasz zsidók a harácsolt kincseket?”

Végül nem volt maradásuk a túlélőknek. Nap nap után szembőjött az utcán halott édesanyjuk ruhájában egy-egy helyi asszony. A pártitkár ellenőrizte a zsidókat a zsinagógában, mit csinálnak szombaton, mi ez a gyanús gyülekezés. Lehetetlenné vált az élet. Persze régóta az volt, csak sokáig, túl sokáig nem akartak szembesülni vele. Eltűntek mindenütt a

Két régi emléket idéz fel ben nem a washingtoni Holokauszt Emlékmúzeum most Budapestre érkezett kiállítása. Az egyik, amikor a 19. századi Budapestet ábrázoló Klöszfotókon a retusőrök addig pepecselték, míg gondos munkával el nem tüntették a bemozdult alakokat, hogy hibátlanul érvényesüljön a fővárosi látkép. A másik pedig az a (szintén elhíresült) kép, amelyen a tömegben csupán egyetlen ember nem emeli fasiszta üdvözölsre a kezét. Tudom, profán dolog a kiállítás kapcsán erre emlékeztetni, mégis: a fejemen találkoztak.

A kiállítás ugyanis a deportálások, jogfosztások mellékszereplőit állítja a reflektorfénybe. Sok képi dokumentum órzi azokat a pillanatokat, sőt, sokan leírták, sok szöveges visszaemlékezés és irodalmi mű részlete idézi fel a hátat fordítás, a leeresztett redőnyök képét – amit indíthatott a félelem, a felelősséggel alól kibúvás, és persze az addig direkt módon felszíne nem tört vagy gondosan ápolt családi örökség, az antiszemita gondolkodás-mód. Persze nem hagyható ki a célzott propaganda hatása, a gyűlöletkeltés sem, ami az elhurcoltak kifosztásában csúcsosodott ki.

A képeken számomra nem a gyakorta látott (és kisebb számban előforduló) jelenetek voltak a legfelkavaróbbak. Hanem az a néhány bekarríkázzott fej, a nevetgőlő, a mások nyomorult helyzetét jó hecnek tekintő fiatalember arcá. Ő volt a kívülálló, a szomszéd, az iskolatárs. A majdani haszonelvező.

A megnyitó egyszerre volt bensőséges és messzire kiterjedő. Mester Tamás, a BZSH elnöke, a Mazsihisz alelnöke olyan megfogalmazást idézett fel beszédeiben, ami alighanem szépirodalmi eredetű, de tömény kivonata a lappangó megjegyzések-

A szomszédaik voltak

Vándorkiállítás a Rumbachban



Fotó: Ritter Doron

től a vagonokig és megsemmisítőtáborokig húzott ívnek. Az egyre rövidülő mondat egyre szűkebb határákat húz meg: az antiszemizmusnak hárrom szintje van: zsidók nem élhetnek köztünk zsidóként, zsidók nem élhetnek köztünk, és végül a zsidók nem élhetnek.

A következő kérdés pedig: hogyan számol el a lelkismeretével.

A legtisztességebb talán az az ember, aki feltár minden, és átáll az üldözöttök és a túlélők oldalára – gondolattal, szóval, tettel. Van persze, aki vállalta az marad, aki volt, és ezt (meg a gyűlöletet) adjatovább gyermekeinek. Aztán van, aki mélyre temeti a múltját, mintha sosem történt volna meg. És hát van, aki meghamisítja a múltját, s elhallgatja, honnan szár-

mazik a családi ezüst... És mivel egyszer minden csontváz kiesik a szekrényből, a dolgok rendbetétele az utódokra marad.

A megnyitó harmadik beszéde irodalmi szintű emlékezés: Kardos Péter főrabbi, a túlélő felidézte saját gyermekekörét, édesapját, kettejük kapcsolatát – és az immár nyolcvan éve fölötti „gyerek” kritikáját:

„Ugyanolyan élhetetlen voltál, mint én. Azt hittet, és ezzel nem voltál egyedül, ha betartod a zsidótörvényeket – életben maradsz. (...) Nem először tévedtél! De utoljára!”

A beszéd, amely kisebb eltérésekkel elhangzott az Országházban, a holokauszt emléknapián, messzébbre kiáltó figyelmezhetetlen. Annyi rossz tapasztalat után a most zajló izraeli háború is arra emlékezhet: reménykedni minden érdemes a békében, az emberi rossz természet visszaszorításában – de célszerű minden felkészülni lenni, ha gyűlölettel átitatott szavak röpködnek a levegőben, akárki ellen. Mert az elsők mindenig a szavak

„Hozd vissza, Örökévaló, foglyainkat...” (126. zsolt. 4.)

A zsidó hagyomány kollektív betérésnek tartja a Szinaj-hegyi kinyilatkozást. A nép a „megteszik és meghallgatjuk” közfelkiáltással magára vállalta a Tóra rendeleiteit, szóbeli hagyományait, és ezzel vallási identitást vállalt magára. A történelem produkált nagyon különös eseteket, amikor a zsidó identitás visszatérést követelt!

1130-ban Pierloni Petrus kardinálist, akinek „zsidó arca volt”, II. Anaclet néven pápának választották. Története sokkal előbb kezdődtött... a mainzi tudós, Simon Hágádol rabbi fiával: Elchánannal. A gyermek ötéves volt, amikor egy fanatikus katolikus asszony ellopta, és titokban kolostorba vitte. A szülők minden elkövettek, hogy gyermekük megtalálják, de nem juthattak nyomára. Elchánánt később pappá avatták. Rómába került, ahol egy versenytársa szemébe vágta, hogy nem tehetsége miatt jut egyre magasabbra, hanem mert zsidó: a mainzi rabbinak a fia. A kolostorból – tehetségét felismerte – a nagy tudású, rendkívül okos fiú a pápa maga mellé vette. Harminc esztendővel később már a kardinálisok között foglalt helyet, majd a legközelebbi pápaválasztásnál Elchánán a pápák székébe került!

Elchánán ekkor foglalkozni kezdt származásával. Utasította a helybeli püspököt, hogy a mainzi zsidókat tiltsa el vallásuk gyakorlásától. A zsidók hiába könyörögtek, hogy vonja vissza rendeletét, a püspök bevalotta: a rendelet egyenesen a pápától jött. Az akkor már 77 éves Simon rabbi a püspök ajánlólevelével útnak indul Rómába, ahol amint érkezett a pápának, az megprancsolta, hogy vezessék előtérébe került.

II. Anaclet pápa német nyelven beszélve kijelentette, hogy azt akarja, a mainzi zsidók hagyják el hitüket és vegyék fel a keresztenységet. Rabbi Simon Hágádol a pápát nyelvén, latinul felelt: „Parancsol teljesítése pápaságod tévedhetetlenséget kérdőjelezné meg, amit senki sem mer feltételezni. Tévedés lenne feltételezni, hogy megtagadnának az Egyetlenegybe vetett hitet, amivel az egész világ bírása sem ér fel. A zsidóság jobbjai hűségesen kitartanak istenmellett: inkább meghalnak, semmilyen hitük nélkül elátorodjanak. Van-e becsebb az életnél, mikor azt el akarják venni az embertől? Nos, mi egy percig sem gondolkodnánk, hogy odaadjuk életünket hitünkért.”

A pápa elkomorodott, és intett, hogy hagyják magára. Rabbi Simon is távozni akart, a pápa azonban visszatartotta. Miután magukra maradtak, könnyes szemmel szólt a meglepetéstől remégető öregemberhez: „...és én még azt akartam, hogy téj az én hitemre! Atyám, dicső, szent aggastyán! Én térek meg tehozzád. Fiad vagyok: az elvesszett Elchánán!

Mi történt apa és fiú között ezután? Ki tudhatja? Csak azt jegyezték fel, hogy fél évvel azután, hogy Rabbi Simon Rómában járt, a pápa nyomtalanul eltűnt. Mainzban pedig Rabbi Simon háza megszaporodott egy vendéggel. Azt mondák, Jeruzsálemből jött. Nem fogadták senkit, nem járt el senkihez sem.

A zsidósághoz visszatérő pápa történetének megvannak a nyomai nagyünnepi imáinkban. Ros hásáná második napjának liturgiájában az El-Chánán náchlató szavakkal kezdődik az egyik ima. Szerzője Rabbi Simon Hágádol Mainzból. A másik Melech Ámon szavakkal kezdődik, akrosztichonja Rabbi Simon nevét adja: „Ó, lenne osztályrészem hasonló drága fiamező, Elchánánéhoz.”

Mi igaz e történetből? Senki sem tudhatja... Tény, hogy a pápák felsorolásában szerepel II. Anaclet. A 12. századtól azonban kitöríték a pápák lajstromából.

(Forrás: Áharon Jellin Bet ha-Midras)
Szerdócz J. Ervin főrabbi

SPÁNN GÁBOR

Történelmi irkalapok 1.

Egy bőles ember egyszer azt mondta, hogy a könyveknek is megvan a saját történetük. Nem volt ez másképp az enyémmel sem. A címben jelzett Történelmi irkalapok című önéletrajzi regényemet, ami kis híján filmmé lett, 1980-ban írtam meg, amikor áldott emlékű édesanyám örökre itt hagyott. Úgy éreztem, ha leírom az élettörténetemet 1938-tól 56-ig, akkor édesanyám is előbb lesz számonra, de kicsit reménykedtem, hogy nem csupán a grafománia lett úrrá rajtam, hanem nyújtathatók olvasmányelményt is az embereknek. E lap hasábja most csupán részleteket olvashat folytatásokban megjelenő életrajzi regényemből az, aki megtisztel vele.

A 90-es években már nem emlékszem, milyen módon, de Nemeskürti István kezébe került a könyvem, aki akkor a Budapest Filmstúdió igazgatója volt. Róla aztán nem lehet elmondani, hogy zsidókért rajongó mecénás lett volna, de a könyv olvastán felhívott, és azt mondta: meg van véve, ebből film lesz!

Már ott tartottunk, hogy Kovács András rendezi, és indult volna a casting, amikor Nemeskürti egy interjúban „rosszul szólt” az Antall-kormányról, és 5 perc múlva már nem volt a filmstúdió igazgatója. Csak matyóhímzésként mondom el, hogy az ő helyét a stúdió élén egy nagy nevű zsidó történész foglalta el, aki felhívott, és azt mondta: Nem képzeled, hogy egy ennyire zsidó tartalmú és szovjetbarát könyvből én engedek filmet csinálni! Az írói honoráriumot tartsd meg, és vidd a könyvet, ahova akarod! Így került a Történelmi irkalapok – mint annyi sok sorstársa – mindenkorai lakásunk egyik fiókjába.

Egyke gyerek voltam, minden rokonhoz hozzáartozó nélkül. Én, anyám elkényeztetett, akkor már negyvenkét éves fia, aki évtizedeken keresztül azt sem tudta, honnan kap egy pár tiszta zoknit, úgy maradtam halála után magamra, mint a kisujjam. Lábamra kellett állni, magamról kellett gondoskodni, és egyedül kellett elni.

Az emlékek átveszik a halmat. Éjszakánként anyámmal álmadtam, évtizedekkel azelőtt megélt egy-egy közös programunkról. Éjszaka felsejlett a Színművészeti Főiskola Vas utcai színpada, ahol járunk, mielőtt színpadra léptünk. Míg mindenki nagy klasszikusokból

készült: Móriczból, Kosztolányiból, Babitsból, én a humorista vénámat akartam megszillantani. A zsűri nem kisebb emberekből állt, mint Major Tamás, Várkonyi Zoltán, Simon Zsuzsa. Amikor sorra kerülttem, megkérdeztek, hány nélkül írom a nevem és mit akarok elmondani. Annyit feletem, hogy csak egy versrészletet. Álmomban természetesen csak a töredék jutott eszembe. De ezek szerint életem végig megmarad az élmény, amint szavalom a klasszikust: „Kis szobábá toppanék, röpült felém anyám. Én félreleptem szótlanul, sőt átrepült a szobán.” Itt megálltam, mert biztos voltam benne, hogy ennél tovább nem maradhatak már az épületben sem. Mikor lent a zsűri egymás hasát fogta a nevetéstől, Várkonyi fölözött: maga ezek szerint humoristának készül. Mire én annyit tudtam mondani, hogy: Tanár úr! Az lesz belőlem, amit önkölcsönök, nagyapám a Király Színház örököse tagja volt, és én mindenkorra szeretnék színpadra lépni.

A sors iróniája egyébként, hogy mindezek ellenére fölvettek a főiskolára, ahol egy évet kínokkínja között átbukdácsoltam. Várkonyi azt tanácsolta – olvasva humoros cikkeimet az Új Tükörben –, hogy sürgősen hagyjam ott a Színművészeti Javasolta, hogy az üldözött majom gyorsaságával iratkozzak át a bölcsészetre újságírónak.

Mindezt csak hangulatkeltéseknek, amelyen captatio benevolentiae-nek szántam, azért, hogy ne tegyék le a cikkemet már az első két sor olvastán. Itt most jöjjön egy kis flashback, mert az igazi céлом, hogy az Új Elet hasábja mától több részletben ennek a regénynek azt a részét meséljem el, ahol drága édesanyámmal Budapestre – elkerülve deportálást, Dunába lövest – túléltek a soát. Ezt a „túlélőshow-t” egy törékeny, szőke, kék szemű, teljesen árja külsejű, csodálatos kis zsidó aszkeny vakmerőségének köszönhettem.

1938. szeptember 3-án születtem. De mivel a népszerűség-hajhászás szerintem már magzatkoromban bennem volt, gondoskodtam róla, hogy két szülész-gyerekorvos és egy bába és az egész családom mindenkit ága ébrem maradjon, mert világra jöttöttem hajnal fél 1-re időzítettem. Mivel édesapám fogorvos volt, kollégaként kezeltek, és elmondta neki minden-

őszintén. (A történethez tartozik, hogy amikor megszülettem, már rendelkezni kellett volna két idősebb testvérrrel, csakhogy az én drága édesanyám elődeimet nem tudta kihordani, elvetélt.) Kora-szülött voltam. Legalább héttel hamarabb jöttet a világra, mint ahogy azt előjegyezték a doktorok. Nem voltam három kiló, erre mondjak azt, hogy levesbe való. A szülészorvos azt mondta kollégájának, édesapámnak: vedd tudomásul, hogy ez a gyerek csak néhány órát fog élni mindenkorra. Mi mindenkorra betessük az inkubátorba.

A szülész elmondta, hogy ha túl is élem a kritikus időszakot, egy életre vékony, satnya, rossz étvágýú, depressziós, introvertált, kevés beszédű, nagyon szomorú gyermek leszek, akit sűrűbben kell pszichológushoz hordani majd, mint játszótérre. Zokogó édesanyámat okos és rafinált zsidó édesapám így vigasztalta: Zsaszám, ez legyen a legnagyobb baj, legfeljebb a fiunk nem lesz katona!

Aki engem ismer, tudja, hogy világéletemben piknikus alkattú, nagyfogájú voltam. Az iskolákban a lyukasórán osztálytársaim nem az udvaron játszottak, hanem az én katedrán kitalált vadnyugati történeteimet hallgatták áhitattal. Felnőttkoromban pedig konferáltam, rendeztem, és minden minden társaság közepe kívántam lenni.

(Folytatjuk)

APRÓ-HIRDETÉS

Műfogsorrögzítés miniimplantátumokkal. Bp., Szt. István krt. 4. III. 1. 320-4778. www.drviragdental.hu és www.mini-implantatum.hu

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Szociális alapítvány keres megbízható munkatársakat havonta összesen pár órát igénylő feladatokhoz, díjazás nélkül. 06-1-321-3497, esti órákban.

Idős ember gondozását vállalom. 06-20-501-2305.

Programajánlat

Május

Generációk Klubja

(1067 Bp., Hunyadi tér 3., félemelet)

A programok 15 órakor kezdődnek.

Május 6.: Szunyogh Szabolcs látogat el a klubba.

Május 13.: Retro-Time! A zongoránál Füzy Gábor.

Május 27.: Szántó Edit, az OR-ZSE docense tart előadást.

NAPTÁR

Május 3., péntek

Niszán 25.

Gyertyagyújtás: 7.40

Május 4., szombat

Niszán 26.

Újholidhirdetés

Szombat kimenetele: 8.52

Május 6., hétfő

Niszán 28.

Jom hásoá

Május 8-9., szerda-csütörtök Niszán 30. - ijjár 1. Újholid

Ijjár 2.

Gyertyagyújtás: 7.49

Május 10., péntek

Ijjár 3.

Szombat kimenetele: 9.04

Május 11., szombat

Ijjár 5.

Jom házikáron

Május 13., hétfő

Ijjár 6.

Jom háácmáut

Mártír-istentiszteletek

Május 12., vasárnap

Pásztó

10.00 emléktábla (volt zsinagóga)

Szentendre

11.00 temető

16.00 Szántó emlék- és imaház (Alkotmány u. 3.)

Május 19., vasárnap

Nagykanizsa

11.00 zsinagóga

Május 23., csütörtök

Vác

16.00 zsinagóga (Eötvös u. 3.)

Május 26., vasárnap

Baja

11.00 Ady E. városi könyvtár

Szentendre

11.00 temető

Június 2., vasárnap

Kecskemét

11.00 temető

Devecser

11.00 emléktábla-avatás

Zalaegerszeg

11.00 zsinagóga

Mosonmagyaróvár

15.00 temető

Kispest

11.00 temető

Június 7., péntek

Nyíregyháza

11.00 zsinagóga

Június 9., vasárnap

Révkomárom

10.30 temető

Június 16., vasárnap

Székesfehérvár

11.00 temető

Kápolnásnyék

15.00 temető

Mezőtúr

10.00 zsinagóga

Hódmezővásárhely

10.00 temető

Gyöngyös

11.00 temető

Abony

14.00 Szolnoki út, emléktábla-avatás

Eger

14.00 temető

Tata

10.00 emlékpark

Tatabánya

13.00 temető

Balassagyarmat

11.00 temető

Esztergom

11.00 temető

Zalaszentgrót

11.00 temető

Június 23., vasárnap

Szécsény

11.00 temető

Szolnok

11.00 zsinagóga

Szeged

10.00 téglagyári gettóbejárat (Cserzy M. u. 32.)

Salgótarján

10.00 temető (Füleki út)

Nagykáta

10.00 temető

Miskolc

11.00 temető

Június 28., péntek

Csongrád</p

Így történt

A holokauszt korai emlékezete a Magyar Nemzeti Galériában



Bán Kiss Edit rajza a Deportáció albumból (1945)

80 A Galéria új kiállítása, mely július 21-ig látogatható, a holokauszt nyolevanadik évfordulója alkalmából tulajdonképpen nagyon nem új anyagot mutat be. A látogatók szeme elől most kerülő művek hetven évnél is régebben születtek meg, csakhogy eddig – az idők és korszakok függvényében – az anyag hol szinte zárolt volt, hol raktári, hol csak töredékeiben megismerhető. Mégis igen figyelemreméltó, noha ismét csak töredéke egy nagyobb, talán meg sem ismerhető méretű egésznek.

Az új időszakos kiállításon ugyanis legnagyobb részt olyan művek szerepelnek, amelyek a deportálások, a gettók, a megsemmisítő- és munkatáborok minden napjait örökölik meg. Rögtön két fontos dolgot szükséges leszögezni. Az egyik: ezek nem akkor és nem ott keletkezett kortársi művek. A túlélők, akik iskolázott, esetleg körülbelül más stílusban, más eszközökkel dolgozó művészek, főképpen az 1944 és 47 közötti időszakban tették papíra emlékeiket – nem is ritkán noteszlapakra, talán vécépapírreletre készített vázlatok alapján.

A másik: ezek a grafikák – mert legnagyobb részt ceruza- és tollrajzok vannak az üveglapok mögött – a művészeket (technikailag) visszavitték képzőművészeti tanulmányai kezdetére, ahol is az alakrajzot, a térből illesztést tanulta a növendék. Lehet, hogy a deportálás előtt már a kor valamelyik uralkodó – expresszionista, kubista vagy bármilyen – stílusában alkott, de ez alkalommal a stílust elhagyta. (Bár kivételek itt is akadtak.)

Ám ezek a művek a maguk tökéletes tökéletlenségében a fényképezést helyettesítették. Az optika hűségével adták vissza a verést, a botosztást, a motozást, a kifosztást, a menetelését, az Appelket – a verbális erőszakot pedig a címek adták hozzájuk. Éppen ettől a művész szeme által kiválasztott, semmi fölöslegeset nem rögzítő, az egészről kiszakított részlet sokkal erősebb hat, mint az amúgy hiteles, dokumentáló fénykép. (Mellesleg az ötvenes-hatvanas években – talán még el is fogadható magyarázattal – csak fotóanyaggal lehetett illusztrálni még a dokumentáló könyveket is.)

A kiállítás anyaga még akkor is mellbevágó, ha nagyon/tul sokszor látott pillanatokat rögzít. A közvetlenül a háború után készült grafikai (nyomatokat tartalmazó) albumok egyfelől azt szolgálták, hogy a világ elé tárták mindenkit, amit a sok száz ezer elhurcolt közül hazatérő nagyon kevés túlélő maga láthatott. Ezeket az albumokat magánszemélyek vették meg annak idején.

Ugyanakkor a művészekben bizonyára működött egyfajta kibeszélési, kimondási vágy is, hogy ezáltal valamennyire meg tudjanak szabadulni a rémálomokban visszatérő emlékektől. Hiszen a túlélők között egyaránt megalhatók voltak az elfojtők, elhallgatók és a kifelé beszélők.

Az alkotók legnagyobb részt ismeretlen vagy éppen csak a művészettörténészek által ismert nevek. Akik mégsem azok – Kádár Béla, Gedő Ilka, Bálint Endre –, ők sem első sorban ezen műveik által váltak ismertté. Vannak ugyan óhatatlanul olyanok, akik magukban igyekeztek eltemetni az általuk – az itt nem szereplő Ámos Imre és Anna Margit –, de képeikből sok-sok év után is sugárzik a szorongás, a tönkretett élet.

Bűnjel, amely idővel emlékjellé lehet

80 A Köszönöm Schiffer Jánosnak, Kácsor Zsoltnak, Varga Tamásnak és mindenkinek, aki hozzásegített minket ahhoz, hogy ez a történet a közösen átélt múltunk része lehessen, és soha ne legyen a jövő része – mondta Karácsony Gergely főpolgármester a Horthy liget áldozatainak állított emlékmű avatásán. A Csepel-szigeten létrehozott internáló- és gyűjtőtáborban 1944-ben több száz újságírót, jogászt, üzletembert, művész tartottak fogva.

Varga Tamás szobrászművész alkotása megrendítően szimbolikus kép arról a korról, amely kiváló íráskészességgel bíró újságírókat, ismert jogászokat, művészeket küldött a halálba, vagy ahogyan az egyik túlélő, Ritter Aladár egy cikkében fogalmazott: a pokol belső tornáca. Ami nem más volt, mint Horthy liget, ahol 1944-ben több mint hétszáz embert tartottak fogva, közülük mintegy kétszáz áldozatot Auschwitzba deportáltak.

A közelmúltban átadták mű két nagyméretű alumíniumlemezből áll, ezekre gyermekírással van rávésve az áldozatok neve. Az alkotó szándéka ezzel az volt, hogy a néző föllegeye magának a kérdést: ezeket az embereket gyerekkorukban miért tanították meg szépen írni, ha később éppen amiatt ítélték halálra őket, mert írtak? A mű alumínium anyaga arra utal, hogy a lágtart a többek között repülőgépeket is gyártó Weiss Manfred Művek volt gyártelepén hozták létre, a két lemez pedig Mózes két kótábláját idézi meg.

A rendezvényen jelen volt többek között dr. Grósz Andor, a Mazsihisz elnöke, Kirschner Péter, a Mazsihisz elnöke, dr. Bánáti János, a Magyar Ügyvédi Kamara és a Budapesti Ügyvédi Kamara volt elnöke, dr. Zima András, a Holokauszt Emlékközpont vezetője. A politikusok közül megjelent Bósz Anett, a főváros humán területét felelős főpolgármester-helyettese, valamint Dobrev Klára, a Demokratikus Koalíció EP-képviselője. Az irótársadalomból tiszteletét tette Zoltán Gábor, az Orgia című regény szerzője.

A főváros által rendezett holokausztmegemlékezésen elsőként Hegedűs D. Géza színművész szavalta el Mélíusz József Jitgal elője című versét, amely egy nem zsidó embernek a holokauszt bűne miatt elmondott, fájdalmas és önkínzó vádbe széde a nem zsidókhoz, akik a bűnt elkövették, vagy cinkosan, közönyösen félrenéztek és hallgattak.

Majd dr. Schiffer János, a NÜB Náci-zmusz Üldözötteinek Országos Egyesülete elnöke, volt főpolgármester-helyettes szólt.

„Az általam képviselt egyesület tagsága holokausztúlőkből és az ő leszármazottaikból áll. Ez az egyesület karolta fel és vitte végig azt a kezdeményezést, amelynek célja, hogy ne lehessen elfelejteni a magyarországi közvélemény előtt máig szinte teljesen ismeretlen gyűjtő- és internálóbort, amely a Csepel-szigeten Horthy liget néven működött. Ahová magyar katonák vitték az újságok vezető munkatársait, ügyvédeket, bankárokat, cégeket, művészeket és tartották ott őket fogva teljesen ártatlanul, hiszen a bűnük minden össze a zsidó származásuk volt.”

Az egyesület elnöke szerint fel kell tennünk magunknak a kérdést: ki fog emlékezni és emlékeztetni, ha idővel már nem lesz egyetlen szemtanúja sem a holokausznak? Erre a kérdésre Ignatz Bubis német túlélő szavai adják az egyik választ: „Mi, a soá áldozatai vagyunk a felelősek azért, hogy minket ne lehessen elfelejteni. Mert ha az áldozatokat elfelejtik, megölök őket ismét.”

„A társadalom nem beszélte ki magából a traumát, hanem elhárítja magát, és úgy tesz, mintha nem volna hozzá köze, mintha a holokauszt csak a zsidók ügye volna, holott nem az” – jelentette ki az elnök. „Ugyanolyan nemzeti tragédia, mint az első világháborúban odaveszett 600 ezer magyar katona halála, vagy a Don-kanýarban elpusztult 100 ezer magyar katona elvesztése.”

Dr. Schiffer János leszögezte: „Ha egyszer a magyar társadalom kibeszéli majd magából a 80 évvvel ezelőtt előkötött bűnöket, akkor ez a mű már nem bűnjel lesz többé. Hanem valódi emlékjel azok tiszteletére, akiket az embertelenség pusztított el, de akik az emberségek köszönhetően kerülnek be a nemzeti emlékezetbe.”

Frederick Bondy az egyik áldozatról, Bondy Istvánról

Horthy ligetre hurcolták Bondy István színművészét is, a Vígszínház egykori tagját, akit Auschwitzban gyilkoltak meg. A színész sorsát az unokaöccse, az Egyesült Államokban élő Frederick Bondy kutatta, aki az avatás alkalmából írt egy angol nyelvű levelet, az elnök ebből olvasott fel egy részletet magyarul:

„Bondy Istvánt a német megszállás után, 1944 májusában a nyílt utcán tartóztatták le. Az volt a vár ellene, hogy egy újsággal eltalakarta a ruháján lévő sárga csillagot. Édesanya meg aznap bement hozzá, hogy meglátogassa, de azt mondta neki, jöjjön vissza hol-



Fotó: Mazsihisz.hu

nap. Másnap visszatért, de akkor már senki nem tudta megmondani neki, hogy mi történt a fiával. Ez volt az utolsó információ róla. Évekkel később egy barátja találta meg Bondy István nevét a Horthy ligeti foglyok listáján, amit az a zsidó segélyszervezet készített, amely élelemmel látta el a foglyokat, a magyar kormány ugyanis megtagadta az élelmezésüket.”

Mester Tamás, a Mazsihisz alelnöke, a BZSH elnöke beszédében felhívta a figyelmet arra a tényre, amit a magyar társadalomban sajnos sokan nem szeretnek hallani: a magyarországi holokauszt nem 1944. április 16-án kezdődött, hanem korábban, amikor szavak és babonák mérgezték a lékgört, és a Horthy-rendszer politikájának része volt „a zsidótól való megtisztítása” a különböző szakmának, hivatalrendeknek, gazdasági területeknek.

Idézte Ritter Aladár túlélőt, aki a Magyar Sajtó hasábain számolt be arról, hogy a fogvatartók – akik magyar katonák voltak – milyen kegyetlenül bántak az újságok vezető munkatársait, ügyvédeket, bankárokat, cégeket, művészeket és tartották ott őket fogva teljesen ártatlanul, hiszen a bűnük minden össze a zsidó származásuk volt.”

Mester Tamás elmondta: a holokausztban a magyarországi zsidóság nagyobb részét meggylíkták, odaveszett a vidéki zsidóság mintegy 75 százaléka. Budapesten nem volt olyan család, amelynek ne lettek volna halottai, még vidéken éppen ellenkezőleg: a túlélőknek azzal kellett szembesülniük, hogy nem volt többé családjuk.

Ezután Kádár István, a Budapesti Fesztiválzenekar hegédűművészére Maurice Ravel Kaddish című művét adta elő, majd Karácsony Gergely főpolgármester beszéde következett.

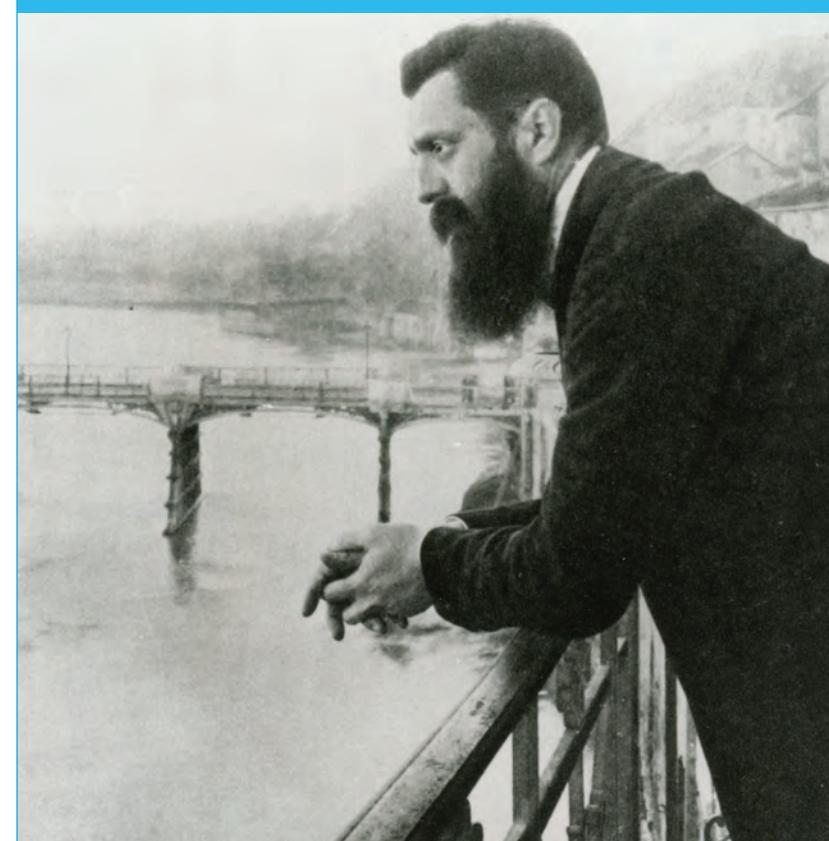
„Ez a mi történelünk. Ezt nem el lehetne, nem relativizálni, végképp nem felmagasztalni kell, hanem tanulni belőle. A holokauszt nemcsak a zsidók története, hanem mindenkié: kitörölhetetlen felkiáltójel, hogy mivel is lehet az ember. A holokausztban színláncokra tört a hit, hogy az ember minden körülmenyek között ember tud maradni” – mondta a vészkarzakról a főpolgármester.

Karácsony Gergely az emlékezés és emlékeztetés mementójának nevezte a most átadtott művet.

Mint fogalmazott, az emlékjel a horthy ligeti internáló- és gyűjtőtáborba hurcolt emberek neveit viseli: újságról, írókról, jogászokról, zsidókról, magyarokról, emberekről.

„Nyolcvan év után is maradtak olyan emlékek, amelyeknek feltárásával tartozunk. Tártunk az áldozatoknak, magunknak és az utánunk jövőknek. Nem másra emlékezünk hár, hanem a saját történelmünkre” – jelentette ki. „A holokauszt velünk történt, és nagy részben mi magunk követtük el, erre minden emlékezünk kell, ha olyan mondatokkal, tettekkel és politikával szembesülünk, ami visszaállmodja magát a két háború köztői Magyarországból.”

Herzl Tivadar örökül hagyta nekünk....



az Ön Öröksege is hozzájárulhat e célhoz.
Keren Hayesod UIA,
a szervezet, amely Izrael részére gyűjt adományt.



Tölönk megtudhatja hogyan
E-mail: eli.keidar@kerenh.hu
Telefax: +972-4-6263636
Mobil: +36-30-8487380

